

Prof. Dr. Doğan SOYASLAN

Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Ankara University, Faculty of Law

Ankara, TÜRKİYE

dogansoyaslan@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9953-0842>

DOI: 10.70011/kahd.1696230

ANAYASAYI İHLAL SUÇU

The Crime of Violating the Constitution

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 09/05/2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 18/06/2025

Yayın Tarihi / Date Published: 31/07/2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz / July

Cilt/Volume: 3

Sayı/Issue: 2

Atıf | Citation

Soyaslan, Doğan, "Anayasayı İhlal Suçu". *Karatekin Hukuk Dergisi* 3, sy. 2
(Temmuz 2025): 108-115.

Değerlendirme | Peer-Review

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Double anonymized - Two External

İntihal | Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır.

İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by Turnitin.

No plagiarism detected.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Doğan SOYASLAN).

Telif Hakkı | Copyright

Telif hakkı yazara aittir. (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Copyright belongs to the author. Licensed under the (CC BY-NC 4.0) International License.

Etik Bildirim | Complaints

kahd@karatekin.edu.tr

Yayıncı | Published by

Çankırı Karatekin Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Çankırı Karatekin University Faculty of Law

Finansman | Grant Support

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Özet

Anayasal düzen iki tür cebir veya şiddet ile uygulanmaz hale getirilir. Her ikisi de hukuka aykırıdır. Birincisi, fiziki cebir ve şiddet ile bir grup asker ya da sivilin silah kullanarak parlamentoyu basması. Hükümeti ve parlamentoyu ortadan kaldırmaya ve yeni bir devlet düzeni kurmaya çalışması ve bunu başaramaması şeklinde, 1962-1963 yılında Talat AYDEMİR'in darbe teşebbüslerinde olduğu gibi.

İkincisi, kamu gücünün -re'sen icra- hukuka aykırı şekilde kullanılması şeklinde olur. Parlatmentonun çıkardığı kanunlar, idarenin aldığı kararlar kendiliğinden (re'sen) yerine getirilir. Re'sen yerine getirilmesi kamu gücüdür. Re'sen icra engelleniyor ise devletin fiziki (polis gücü) ile bertaraf edilir.

Devletin tasarrufunun yerine getirilmesinde kamu yararı vardır. Devletin işleyişi bunu gerektirir. Kanunlar ve devletin işlemlerinin re'sen yerine getirilmeleri için hukuka uygun olarak yapılmış olmaları gerekir. Aksi halde özgürlükçü hukuk devletinden söz edilemez.

Bir grup general Yüksek Seçim Kurulu'nu basıyor, Kurula anayasaya açıkça aykırı karar aldırıyor ise birinci tür ihlalden, Yüksek Seçim Kurulu kendiliğinden anayasaya açıkça aykırı karar alıyorsa ikinci tür ihlalden söz edilir.

Devlet kurumlarınca özgürlükçü hukuk düzeni ortadan kaldırıldıktan sonra Anayasa Mahkemesi kararıyla veya bir başka yolla özgürlükçü, insanın önünü açan hukuk düzeni yeniden kurulursa anayasal düzeni yıkan ya da değiştiren kamu kurumlarının fiili teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır. Çünkü siyasi rejimlerin meşruiyetinin kaynağı sadece ve sadece özgürlükçü oluşları, insanların önünü açışlarıdır. Toplumsal ilerlemenin temeli özgürlüktür. Kimsenin ilerlemeden vazgeçme hakkı yoktur. Özgürlükçü rejimleri, güçler ayrılığına dayanan anayasalar teminat altına alırlar. Bu durum Anayasanın manevi cebirle ihlali olarak adlandırılır.

Anahtar Kelimler: Anayasayı İhlal Suçu, Darbe, Manevi Cebir, Anayasaya Aykırılık, Cebir, Şiddet, Kamu Gücünün Hukuka Aykırı Kullanımı, Özgürlük

Abstract

The constitutional order can be made unenforceable by two types of force or violence, both of which are unlawful. The first involves a group of soldiers or civilians using physical force and violence to storm parliament with weapons, attempting to eliminate the government and parliament and establish a new state order, as in Talat AYDEMİR's coup attempts in 1962-1963.

The second type occurs when public power is used unlawfully, ex officio. Laws passed by parliament and decisions taken by the administration are automatically enforced ex officio. If this is prevented from being carried out, the state will use physical force (police force) to neutralize the situation.

Public interest is at stake in carrying out the state's actions. For the laws and state procedures to be enforced ex officio, they shall be lawful. Otherwise, a free and democratic constitutional state cannot be discussed.

If a group of generals storm the High Election Board and force it to make a decision that is clearly contrary to the constitution, this is considered a violation of the first type. If the High Election Board itself makes a decision that is clearly contrary to the constitution ex officio, this is considered a violation of the second type.

Once the rule of law has been eliminated by state institutions, if a free and democratic legal system is re-established through a decision of the Constitutional Court or by other means, the public institutions that destroyed or changed the constitutional order will have remained in the stage of attempted action. The legitimacy of political regimes is based solely and exclusively on their commitment to freedom and the opening of doors for individuals. The foundation of social progress is freedom. No one has the right to give up progress. Free regimes are guaranteed by constitutions based on the separation of powers. This is called a violation of the Constitution by means of moral coercion.

Keywords: The Crime of Violating the Constitution, Coup, Moral Coercion, Force, Violence, Unconstitutionality, Unlawful Use of Public Power, Freedom

ANAYASAYI İHLAL SUÇU

Anayasalar toplumların siyasi yapılarının hukuki kalıplarıdır. Siyasi yapılar bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiyi, birey devlet ilişkisini, hayat anlayışını yansıtan değerlerdir. Siyasi yapılar toplumun mutluluk, refah ve geleceğini özgür kişide görürler, kişiye güvenirler. Anayasalarını kişi özgürlüğünü korumak ve geliştirmek, kişinin önünü açmak üzerine bina ederler. Bazı siyasi yapılar kişiye güvenmezler. Topluma-devlete güvenirler. İnsanların mutluluğunu toplumun- devletin veya devleti oluşturan bir sınıfın sağlayacağını kabul ederler.

Bazı siyasi yapılar insanların mutluluk ve refahının dini krallara uymaktan geçtiğini kabul ederler. İnsana güvenmezler. İnsanın insan olması dolayısıyla özgür olması gerektiğini kabul etmez, insanı özgür bırakmazlar. Devlet iktidarını bir şekilde eline geçirenler kendilerini ve insanları dinin emirlerine uymak ile görevli sayarlar.

Türk toplumu tarihi süreç içerisinde asırlarca dinin emirlerine uyarak yaşamış, son iki yüz yılda batılı toplumlardaki gelişmeleri izleyerek sosyal ve siyasi yapısını değiştirmeye başlamış ve nihayet cumhuriyetle beraber kişiye güvenen özgürlükçü bir siyasi rejim ve anayasalarla idare edilir olmuştur.

Cumhuriyet anayasaları (hatta Osmanlı Teşkilatı Esasi) kişiye sorumluluklar vermiş, onu özgür bırakmış, haklarla donatmıştır. Siyasal ve ekonomik yapı gereği oluşmayan, maddi temeli bulunmayan hakları bahsetmiştir. Oluşmayan maddi değerleri oluşturmaya çalışmıştır. Din ile devlet işlerini birbirinden ayırarak kişilerin ve devletin önünü açmıştır. Hukuk kurallarının kaynağını akıl ve toplumsal ihtiyaç olarak kabul etmiştir. Anayasalar her şeyden önce insanları kendilerinin ve toplumun geleceğinden sorumlu tutmuş, iktidarı halka vermiş ve kendi kendisini yönetmesini istemiştir. Herkese seçme ve seçilme özgürlüğü vermiştir. Bundan başka, düşünceyi yayma, haberleşme, inanç, toplanma ve gösteri yapma, eğitim, girişim, sendikal faaliyette bulunma özgürlüğü, yargı ve idare önünde hak arama gibi özgürlükler tanımış, temel ilke olarak insanın doğasının gereğini yerine getirmesinin önünü açmıştır. Gerçekten bu konuda Türkiye’de ekonomik gelişmeye paralel olarak büyük bir mesafe alınmıştır.

Türk toplumu geleneksel olarak itaat edici ve ettirici bir kültüre sahiptir. İnsanlar tek başlarına sorumlu bireyler değildir. Toplumu oluşturan kişilerden birisidirler, insanlarda hak kavramı zayıftır. Mutlak itaatçi kültürün insanların hak ve özgürlüklerine zarar vermesi, tanımaması, keyfi davranması kolaydır. Her toplumda olduğu gibi insanlar birbirleriyle ilişkilerinde haklarının sınırını bilmemekte ve başkalarının haklarına saygı göstermemektedir. Anayasalar Kamu gücünü kullananların ve insanların keyfiliklerini önlemek için devlet iktidarını üç parçaya bölmüşlerdir. Yürütme, yasama, yargı. Yürütme insanlıkla yaşıt, bütün toplumlarda yaşam gereği olan güçtür. İki kişi ya da bir grup insan bir arada olduğu zaman mutlak bir yöneticiye ihtiyaç olur. Yürütme toplum ilişkilerini düzenleyen zorunlu bir güçtür. Yargı da yürütme kadar eskidir. Yürütmenin sağ koludur. Görevi uyumsuzlukları çözmek, hukuka aykırı davrananları zararlıları gidermeye zorlamak, suç işleyenleri cezalandırmak, devletin işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemektir.

Tarihi süreç içerisinde yürütme hem yargıdır hem kanun koyucudur. Parlamento yürütmenin parçalanması sonucu doğmuştur. Yargı da keza yürütmeden doğmuştur. Toplamların ekonomik ve kültürel gelişim ve değerlerine göre batıda halk ya da burjuvazi yürütme organının özgürlüklere ilişkin yetkilerini parlamentoyu oluşturarak parlamentoya vermiştir. Daha sonra halk ve diğer siyasi güçler yürütmeye ve parlamentoya karşı özgürlükleri korumak amacıyla yargıyı oluşturmuştur. Kısacası kamu gücünü kullananlara ve parlamentoya karşı kişinin özgürlüklerini korumak amacıyla yargı gücü ihdas edilmiştir. Türk toplumunda böyle bir gelişim olmamıştır. Yapı hep statik kalmıştır. Devlet iktidarını elinde bulunduranlar toplumu geliştirmek, özgür, sorumlu bireyler yapmak üzere topluma empoze etmişlerdir.

Bir gücün diğer gücün işlemlerini denetlemesi ve iptal etmesi için bağımsız olması gerekir. Yargı gücü vicdani özgürlük içinde tarafsız olarak hiçbir baskıya maruz kalmadan yürütme ve yasamaya karşı bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlayacak hükümlerle korunmuştur. Tüm bunların anayasada yer almalarının sebebi anayasanın değiştirilmesinin kolay olmamasıdır.

Anayasalar da yasama, yargı ve yürütme gücüne karşı zor değiştirilebilirliği ile teminat altına alınmıştır.

Anayasa temel ilkeleri belirler. İlkelerin somuta indirgenmesi ve uygulanması kanunlar, kararnameler, kararlar, yönetmeliklerle sağlanır. Aslında Türk hukukunda kişi özgürlükleri sadece Anayasa tarafından korunmamaktadır. Anayasanın tanınmasıyla Türkiye'nin yaptığı uluslararası antlaşmalar tarafından da korunmaktadır. Türk kamu hukuku Anayasadan ibaret değildir. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi de Türk iç hukukunun bir parçasıdır. Hatta Türk iç hukukunun üzerindedir (AY. md 90/5). Sözleşme hükümlerinin ihlali de Anayasa hükümlerinin ihlali anlamına gelir. Von Liszt F. ve Manzini genel kamunun temel ilkelerinin de bunların kaynağı olan örfi hukukun da Anayasa kavramı içinde mütalaa edilmesini belirtmektedir.¹

Yürütme, yasama ve yargı anayasanın çizdiği sınırlar içinde işbirliği yaparak devleti yönetmek durumundadırlar. Görev ve yetkileri anayasada belirtilmiştir. Anayasa ve insan hakları sözleşmeleri ile bağılıdırlar. Üç gücün temel görevi kişinin özgürlüğünü korumak, önünü açmaktır. Çünkü meşruiyetlerinin temelini özgürlükleri korumalarından almaktadırlar. Özgürlüğü koruma mecburiyetinin nedeni toplumsal ilerlemenin özgürlük oluşudur.

Her üç temel organ da Anayasada belirtilen yetkilerinin sınırını aşabilir. Tarih boyunca da aşmışlardır. Esasen mutlak itaatçi kültür sınır aşımını kolaylaştırmaktadır. Sınır aşma anlaşılır nitelikte, kamu vicdanını sarsacak tarzda olabilir. Ya da açıkça anlaşılmaz, en azından tartışmalıdır, kamu vicdanını sarsıcı nitelikte değildir. Mesela bir kanun ile yıllık kira artışları sınırlanmış olsun. Mülkiyet özgürlüğüne, serbest piyasa ilkelerine aykırı bir hükümdür. Bu işlem Anayasa Mahkemesi önüne giderse Mahkeme iptal edebilir, etmeyebilir de.

Eğer kanun mal sahiplerinin kira alma hakkını ortadan kaldırıyor veya tüm evleri devletleştiriyor ise mülkiyet özgürlüğünü ortadan kaldırıyor demektir (md 35). Anayasa'ya aykırı olduğu şüphe götürmez. Bu aykırılık kamu vicdanını sarsar niteliktedir. Bu durumda konu Anayasa Mahkemesi önüne götürülebilir. Mahkeme kesinlikle iptal kararı vermek zorundadır. Çünkü suçtur. Ancak hiçbir kurum böyle bir işlemi iptal için Anayasa Mahkemesi'ne götürmeyebilir. İster Anayasa Mahkemesi'ne götürülsün ister götürülmesin mülkiyet özgürlüğünü ağır bir şekilde ihlâl eden bu tasarruf kamu vicdanını sarsmıştır. Suçtur. Bu halde Anayasa Mahkemesi'nin yaptırımını kâfi gelmemekte, ceza hukukunun da yaptırımını devreye girmektedir. Çünkü artık Anayasa'ya aykırılıktan değil anayasayı ihlâlden söz edilir. Anayasa ihlâli Anayasa'ya aykırılığı da içinde barındırmaktadır. Somut olayda anayasayı ihlâlin yanında görevi kötüye kullanma suçu da işlenmektedir.

Savaş ilan etme yetkisi parlamento aittir. Parlamento çıkarmış olduğu bir kanun ile savaş ilan etme yetkisini cumhurbaşkanına versin. Böyle ağır sonuçları olan bir yetkinin verilmesi Anayasa'yı ihlâldir. Anayasa'nın 87. maddesi açıkça ihlâl edilmektedir. Ceza Kanunu'nun 309 maddesi tarafından cezalandırılmıştır.

¹ Franz von Liszt, Traité de droit penal allemand: Tome II, Paris 1913, s. 370; Vincenzo Manzini, Trattato di dritto penale Italiano Volume IV, 1981, s. 485.

Parlamento çıkarmış olduğu bir kanunla devletin dininin İslam olduğunu ve şeriat hükümlerine göre yönetileceğini ifade etsin. Böyle bir kanun Anayasa'nın ikinci maddesinde ifadesini bulan laik Cumhuriyet ilkesine aykırı olacaktır. Hiç şüphesiz anayasanın manevi cebirle ihlâli anlamına gelecektir. Böyle bir kanun çıkarmasa da devletin temel kurumları uygulamada aldıkları kararlarla toplumu İslami esaslara göre yönetiyorlarsa yine anayasayı manevi cebirle ihlal etmiş olacaklardır. 1924-1926 yıllarında meclisin yetkilerini Mussolini ve hükümetine devretmesi Anayasayı ihlâl sayılmıştır. Yetki veren parlamenterler anayasayı ihlalden 1944 yılında yargılanmışlardır.²

Mahkemeler kararlarını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Anayasa ve kanunlar çerçevesi içinde adil yargılama (İHAS md.6), bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine göre oluşan vicdani kanaatlerine göre vermek zorundadırlar. Aynı olaya ayırım yapmadan aynı kuralları uygulamayı yapmakla yükümlüdürler. Aksi takdirde ülkede hukuk birliği ortadan kalkar, devletin saygınlığı ve devlete güven zarar görür.

Mahkeme kararları da bazen Anayasa'yı ihlâl edebilir. Bazen etmeyebilir ama anayasaya aykırıdır. Eğer karar anayasada belirtilen ilkelere açıkça aykırı ve kamu vicdanını yaralıyorsa anayasayı ihlâlden söz edilecektir. Mesela A şahsı B şahsına ateş eder, kasiğinden vurur. Mahkemenin birisi kasten yaralamadan diğeri öldürmeye teşebbüsten hüküm verebilir. Hâkimin vicdani kanaati öyle takdir etmiştir.

Örneğin, bir hakaret iddiası davasında hâkim değiştiriliyor. Uygulamaya göre ertelenebilen, para cezasına çevrilebilen, takdiri indirim uygulanabilen hükme bunlardan hiçbirisi uygulanmıyorsa hâkim tarafsız hareket etmiyor demektir. Hâkimin değiştirilmesi tabii hâkim ilkesine aykırıdır, yeni hâkimden belirli bir yönde karar vermesinin istenmesi anlamına gelir. Bu durumda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin altıncı maddesi ihlâl edilmiş olunur (İHAS md. 6). Avrupa normlarına uyum gereği geçmişte Türkiye önce Devlet Güvenlik Mahkemesindeki askeri yargıcı çıkardı. Daha sonra mahkemeyi tamamen kaldırmak zorunda kaldı. Mahkemeye göre belli bir görev için yargıç tayin etmek yargıcın tarafsızlığına ve bağımsızlığına zarar verecektir.

Ayrıca hâkim Avrupa normları (İHAS) gereği hakaret suçunun alanını dar tutmak zorundadır. Hatta politikacılara hakareti suç olmaktan çıkarmak durumundadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Fransız Cumhurbaşkanı'na "Aptal" diyen kişinin fiilini düşünce özgürlüğü kapsamında saymıştır (md. 10). Adalet Bakanlığı'nın kurmuş olduğu ceza kanunu komisyonu üyesi hocalara akıl hastası diyen gazetecinin sözleri düşünce özgürlüğü kapsamında sayılmıştır (İHAS md.10). Mahkemenin kararına konu olan fiil bir hukuka aykırılığa tepkidir aslında. Bu durum bile ceza verilmemesi sebebidir (TCK md. 129/1). Mahkemenin hakaret davasına ilişkin suçlarda genel uygulamadan uzaklaşmasını açıklayan objektif hiçbir sebep gözükmemektedir. O halde hâkim tarafsız hareket etmemiştir. Hakimin tarafsız hareket etmemesinin nedeni mahkum edilen şahsın siyaset dünyasından çekilmesini sağlamak olmalıdır. Böyle bir düşünce ile karar vermek kamu vicdanını sızlatır derecede ağır bir fiildir. Anayasada öngörülen vatandaşın seçme, ilgili şahsın seçilme özgürlüğünün ihlâlidir (AY. md. 67).

Örneğin, eğer bir mahkeme kanunun açık hükmüne rağmen geçersiz oyları geçerli sayıyor, böylece anayasanın değiştirilme usulüne aykırı olarak (AY md. 175) yeni bir anayasa yürürlüğe koyuyorsa 175. maddeyi ihlâl ediyor demektir. Çünkü bu değişiklik ile kamu vicdanı ağır bir

² Manzini, A.g.e., s. 484, Not 4.

şekilde sarsılmıştır. Söz konusu değişiklik ile hem görevi kötüye kullanma suçu oluşur hem de T.C.K. 309. madde ihlâl edilmiş olunur. Bazı hukukçular böyle bir değişikliğin “yokluk” ile hukuk dünyasına çıkmamış olduğunu ifade etmektedir. İşlemin yokluk derecesinde sakatlığı doğrudur. Ancak gerekçeleri yanlıştır. Yokluk bir işlemin unsuruna (temeline) uyulmayarak yapılması halinde söz konusudur. “Mühürsüz oylar geçersizdir.” emredici hükmüne rağmen mühürsüz oylar geçerli sayılamaz. Emredici hükmün gereği yapılır, aksine karar verilemez. Emredici hüküm halkın iradesini ve demokrasiyi koruyan hükümdür.

Türk Ceza Kanunu’nun 309. maddesine göre “Cebir ve şiddet kullanılarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar.” Maddenin başlığı anayasayı ihlâldir. Anayasayı ihlâl ifadesinin anlamı anayasanın bozulması, değiştirilmesi, başkalaştırılması, hükümlerine uyulmamasıdır. Anayasaya aykırı usullerle anayasanın değiştirilmesidir.

Cebir şiddet ile anayasal düzeni ortadan kaldırmak, yerine yeni bir düzen getirmek, uygulanmasını engellemek, anayasayı tamamen ortadan kaldırmaktır, değiştirmektir, hükümlere aykırı uygulama yapmaktır. Hükümlerin içini boşaltmaktır. Bazı hukukçular maddede “Cebir ve şiddet kullanarak” ifadesinin olduğunu gerek parlamentonun çıkarmış olduğu kanunla gerekse mahkemelerin verdikleri kararlarla anayasayı ihlâl teşebbüs edemeyeceklerini düşünmektedirler.

Maddede söz konusu olan hem maddi cebir şiddet hem de manevi cebir şiddettir. Maddi cebir şiddet anayasal düzenin fiziki güç kullanılarak yıkılmaya kalkışılmasıdır. Hükümetin ve parlamentonun fiziki güç ile ortadan kaldırılmaya çalışılması ancak hükümete ve parlamentoya bağlı güçlerin direnmeleri karşısında eylemlerinin kalkışma aşamasında kalışıdır. Bunun örnekleri vardır. 1962 yılında Albay Talat Aydemir’in, 15 Temmuz 2016 günü gerçekleştirilen darbe teşebbüslerinde olduğu gibi.

Fiziki cebir ve şiddet ile anayasayı ihlâl teşebbüs vatandaşlar veya görevi dışına çıkan devletin silahlı güçleri tarafından işlenebilir veyahut da silahlı güçler ve vatandaşlar işbirliği ederek işleyebilirler. Devletin silahlı güçleri ile yüksek kamu görevlileri işbirliği ederek de işleyebilirler. İhtilalin bu türüne beyaz ihtilal adı verilir.

Cebir şiddetin ikinci türü manevi cebir şiddet tarzındadır. Manevi cebir şiddet kamu gücünün hukuka aykırı kullanılmasıdır.³ Ancak ihlalin bu türü tartışmalıdır. Alman Hukukçularından Binding cebri hukuka aykırılık olarak değerlendirmektedir.⁴

Devletin koyduğu kurallar derhal uygulanır. Çünkü arkasında devlet-kamu gücü, tek taraflı empoze vardır. Kamu gücü kaynağını kamu menfaatinin böyle bir güce ihtiyacından alır, kamu menfaati bu gücün kullanılmasını gerektirir. Söz konusu gücün içinde kendiliğinden “cebir” veya “manevi cebir” vardır. Gerekğinde fiziki cebire dönüşür. Devleti idare edenlerin aldığı kararların hemen uygulanmasının nedeni içinde kamu gücünü, manevi cebri barındırmasındandır.

³ Eugenio Florian, Trattato di diritto penale Italiano Volume II, Milano 1915, s. 319.

⁴ Franz von Liszt, Traité de droit penal allemand: Tome II, Paris 1913, s. 370 Not: 5; P. Rossi, Attentato Contro la Costituzione dello Stato. Enciclopedia del diritto. Cilt II. 1958, s. 977.

Devleti idare edenler hukuka uygun işlem yapıyorlarsa devletin manevi cebrini de hukuka uygun kullanıyorlardır demektir. Hukuka aykırı işlem yapıyorlar ise devletin manevi cebrini, kamu gücünü hukuka aykırı kullanıyorlar demektir.⁵

Hukuk düzeninin fiziki cebri cezalandırırken, devletin kamu gücünü keyfî, hukuka aykırı kullanan kişiyi ya da kamu görevlisini cezasız bırakması düşünülemez. Bırakırsa çıkardığı kanunlarla Parlamentoya, kararnamelerle Cumhurbaşkanı'na, almış olduğu kararlarla yüksek mahkemelere anayasanın içini boşaltma yetkisi vermiş olur. Manevi cebirle ihlâl 1960 yılında gerçekleştirilen hükümet darbesinin arkasından kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından meclis üyelerinden oluşan, hâkim ve savcı yetkilerine sahip tahkikat komisyonu kurulması nedeniyle Demokrat Partililere uygulanmıştır. Söz konusu ihlâlde idam cezası uygulamak ağır politik hatalardan birisi olmuştur.

Anayasanın sadece manevi cebirle ihlâlî ihmali davranışla da işlenebilir. Anayasaya açıkça aykırı olan bir kanunun iptali için dava açmayan anayasayı korumak hukuki yükümlülüğünde olan Cumhurbaşkanı bu suçu ihmal suretiyle icra yoluyla işlemiş olacaktır.⁶

Anayasaya açıkça aykırı olan bir kanunun iptali için dava açmayan ana muhalefet partisi parlamenterleri ve bir grup parlamenter anayasayı ihmal suretiyle icra yoluyla ihlâl etmiş olacaklardır.

Maddede “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın öngördüğü düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler” denmektedir. Suç mahiyeti itibarı ile teşebbüs suçudur, çünkü tamamlanamaz. Fiziki cebirle işlenen anayasayı ihlâl eden girişim amacına ulaştığı takdirde yeni bir hukuk düzeni kurulacaktır. Girişim suç sayılmayacaktır. Yeni anayasa bir anayasa yürürlüğe girecektir. Eskisi ortadan kalktığı için onu ortadan kaldırmaya yönelik fiiller artık suç olmayacaktır. Eski failer devleti yöneten kişiler olacaktır.

Manevi cebir halinde de fiil teşebbüs aşamasında kalacaktır. Parlamentonun veya Devlet başkanının hukuka aykırı işlemi Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilip veya herhangi bir şekilde değiştirilip yerine anayasaya uygun bir kural konulduğunda anayasayı ihlâl eden kanun artık uygulanmayacaktır. Böylece ihlâl eden fiil teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır. İşleme karşı yüksek mahkemelere gidilemeyen hallerde iktidar değiştiğinde anayasayı ihlâl eden kural ya da işlem ortadan kaldırılacak, fiil böylece de teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.

Anayasayı ihlâl suçunun manevi unsuru failerin yapmış oldukları fiillerin anayasaya açıkça aykırı olduğunu bile eylemi veya işlemi yapmalarıdır.

⁵ Florian, A.g.e., s. 319.

⁶ Moreau A. La Haute, “Trahison du president de la Republique sous la Ve Republique”, *Revue de droit public*, Paris 1987, S. 1-3, s. 1579.

KAYNAKÇA

- Eugenio Florian, Trattato di dritto penale Italiano Volume II, Milano 1915.
- Manzini Vincenzo, Trattato di dritto penale Italiano Volume IV, 1981.
- Moreau A. La Haute, “Trahison du president de la Republique sous la Ve Republique”, *Revue de droit public*, Paris 1987, S. 1-3.
- Rossi P., Attentato Contro la Costituzione dello Stato. Enciclopedia del diritto. Cilt II. 1958.
- von Liszt Franz, Traité de droit penal allemand: Tome II, Paris 1913.